

Varken bindestreck eller representant

”Om jag inte får vara Fatih Akin, då vill jag vara Tysklands Martin Scorsese”. Så sa Fatih Akin för ett par år sedan, apropå att han i sina filmer förväntas representera den turkiska minoriteten i Tyskland. Den tyske regissören kommenterar ofta denna förhatliga ”bindestrecksidentitet” – media kallar honom gärna för ”tysk-turkisk” regissör – som kommer av att han är född av turkiska föräldrar i Hamburg.

Nu är det inte Scorsese den 35-årige regissören liknar lika mycket som en av den tyska filmens giganter, Rainer Werner Fassbinder. Akins senaste två filmer, ”Mot väggen” (2004) och fjolårets ”Vid himlens utkant”, har tydliga influenser från sjuttiotalsregissören. Liksom hos Fassbinder är Akins karaktärer komplexa individer, och – som de centrala paren i ”Mot väggen” och ”Vid himlens utkant” – involverade i omöjliga kärleksaffärer som möter omgivningens ogillande. Just detta för tankarna till Fassbinders ”Rädsla urholkar själen”, men blinkningar finns till andra verk: liksom i ”Berlin Alexanderplatz” rullar handlingen i ”Vid himlens utkant” igång efter att en man slår ihjäl en kvinna, och Fassbinderfavoriten Hanna Shygulla har en roll i samma film.

Influenserna tar sig även uttryck i formen: liksom Fassbinder leker Akin med berättelsen, blandar känslomässigt starka ingredienser med Brechtianskt reflexiva avbrott som påminner om att det är film vi ser. I ”Mot väggen” hackas narrativet upp av vinjetter med gatumusiker i Istanbul, och ”Vid himlens utkant” är tidsmässigt omkastad, med mellantexter som berättar vilken karaktär som skall dö. Men där Fassbinder använde sina melodramer till att ta sig an Västtysklands komplicerade relation till nazismen, där är Akins ämne de i dagens återförenade Tyskland bosatta turkarnas relation till sitt nya och till sitt gamla hemland.

När det multikulturella samhället skildras i den europeiska filmen är det ofta inom Romeo och Julia-romanser, där kulturen – på var sida om bindestrecket – är något inneboende, oföränderligt. Något att skratta åt eller förfasas över. Akin visar istället vad som döljer sig bakom det statiska bindestrecket som låser människor i fixerade positioner, utan att väja för vare sig det negativa eller det positiva (vilket, som Akin visar, oftast är sidor av samma mynt). I filmerna straffas personer som försöker bryta mot samhällets eller föräldragenerationens moral – som när paret Cahit och Sibel i ”Mot väggen” försöker skapa sig ett nytt liv och en ny moral, eller en ung tyska i ”Vid himlens utkant” gömmer en illegal turkisk invandare stämplad som terrorist. Somliga tolkar Akins straffande av gränsöverskridandet som pessimistiskt. Men hans filmer är lika fulla av exempel på den dubbla tillhörighetens möjligheter – det som Edward Said kallade för möjligheten till *a plurality of vision*. Som Nejat, huvudpersonen i ”Vid himlens utkant”, barn till turkiska arbetare och numera professor i tysk litteratur i Hamburg. Han växlar mellan ”det turkiska” och ”det tyska” i varannan scen. Eller outsiderparet i ”Mot väggen” som pratar knagglig turkiska och bruten tyska med varandra beroende på situationen, på ett sätt som de flesta två- eller flerspråkiga väl känner igen sig i.

Lika transnationellt är Akins förhållande till platser. Hamburg och Istanbul existerar som parallella tillstånd i filmerna och i personernas liv. Akin – som spelat in en dokumentärfilm om musiklivet i Istanbul, ”Crossing the Bridge” – låter staden ligga som en musikalisk puls under den första delen i ”Mot väggen” som utspelar sig i Hamburg. I ”Vid himlens utkant” är Istanbuls landskap, i likhet med turkiska filmer som Nuri Bilge Ceylans atmosfäriska ”Distant”, en viktig beståndsdel. Här använder Akin Istanbul som ett motsatsfyllt känslotillstånd, lika delar *upbeat* modern storstad som melankolisk relik från ett imperium, och båda filmerna slutar med att karaktärerna förlorar sig i det tillståndet.

Nej, Fatih Akin gör rätt i att inte nedgöras till representant för det ena eller det andra. För just genom gränsöverskridandet i sina filmer sätter han som ingen annan samtida regissör fingret på de utmaningar som dagens Europa står inför.

Hynek Pallas
Doktorand & filmkritiker i SvD

Teater

Fatih Akin har regisserat de publik- och kritikerrosade filmerna *Crossing the bridge*, *Mot Väggen* och *Vid Himlens utkant*. Riksteatern turnerar under hösten en teateruppsättning av *Mot Väggen* i regi av Dritero Kasapi. För turnéplan se www.homenoatome.se.

Film & Samtal

Som en del i Home not home arrangerar Re:Orient, Intercult och Zita en visning av regissören Fatih Akins mest uppmärksammade och prisbelönda filmer.

Tid: 23 november

kl.15.00 **Mot väggen** (filmvisning följt av **samtal med Mustafa Can, Ülkü Holago och Ozan Sunar**, samtalsledare: **Johar Bendjelloul**)

kl.18.00 **Vid himlens utkant**

kl. 20.30 **IM July**

Plats: Zita, Birger Jarlsgatan 37

Biljettpriser: Film&samtal: 100kr, övriga filmer 50kr per film.